

การอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่ง

Conservation and development guidelines for the Mayong show

เดชาวัต แดงเพ็ง* สุธิรา ชัยรักษา เงินถาวร*
Dechawat Daengpeng* Suthira Chairuksa Ngernthaworn*
สาขาวิชา การจัดการศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์*
Program in Creative Arts and Cultural Management*
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*

Received December 26, 2024 Revise February 20, 2023 Accepted 09 February, 28, 20223

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนา การแสดงมะโย่ง และเพื่อศึกษาการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่งในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ร่วมกับการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนา การแสดงมะโย่ง ในปัจจุบัน 1.1 ปัญหาด้านภาษา การแสดงมะโย่งใช้ภาษามลายูและคำศัพท์ชั้นสูงเพื่อประกอบการแสดง คนรุ่นหลังไม่เข้าใจในภาษามลายู และการแสดงมะโย่ง 1.2 ปัญหาด้านรูปแบบการแสดงมะโย่ง ขาดการพัฒนา รูปแบบการแสดงและรูปแบบเครื่องแต่งกาย รูปแบบการแสดงทั้งเนื้อเรื่อง การขับร้องและการฝึกซ้อม 1.3 ปัญหาการสืบทอด นักแสดงหันไปประกอบอาชีพอื่นๆ ที่มีรายได้แน่นอนเสียมากกว่า 1.4 ปัญหาด้านศาสนา ขาดการได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ความเชื่อระหว่างศาสนาจึงขาดการสืบทอดและกำลังจะสูญหายไป

2. การอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่ง 2.1 การอนุรักษ์การแสดงมะโย่ง 1) การทำให้คนในท้องถิ่นมองเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดงมะโย่ง คนในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รมณรังค์ให้คนรุ่นใหม่รู้จักการแสดงมะโย่ง 2) การตระหนักรู้ของคนในชุมชนผ่านทางโลกออนไลน์ที่จะเป็นเครื่องมือช่วยให้เข้าถึงคนทุกกลุ่มทุกวัยได้ง่ายที่สุด 3) การจัดการศึกษาให้คนในชุมชน การจัดให้มีหลักสูตรหรือวิชาการเรียน

2.2 แนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่ง 1) แนวทางการพัฒนาบทบาทการแสดงของตัวละคร แบบควบคุมชี้แนะให้นักแสดงเข้าใจบทบาทและทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้การทำการแสดง 2) แนวทางการพัฒนาวิธีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ คนในชุมชนสนับสนุนการแสดงและเป็นผู้ฝึกสอน การเผยแพร่การแสดงและความรู้เกี่ยวกับมะโย่ง 3) การออกแบบท่ารำใหม่ให้เข้ากับเนื้อเรื่องที่ใช้แสดง

2.3 การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เน้นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเรียกว่า “ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์” เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงข้อเหมือนและข้อต่างของวัฒนธรรมทั้งสองเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนรุ่นหลังอาจปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้เข้ากับสังคมสมัยและอนุรักษ์ไว้ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : มะโย่ง การอนุรักษ์ แนวทางการพัฒนา

Abstract

The purpose of this research is to study the problems and development needs. Ma Yong show and to study the conservation and development of the Mayong display in Raman District, Yala Province. This is a qualitative research. Using interview methods combined with related research studies. The results of the study found that: 1. Problem conditions and development needs Current Mayong display 1.1 Language problems Mayong performances use the Malay language and advanced vocabulary to accompany the performance. The next generation does not understand the Malay language and Mayong performances. 1.2 Problems with formats for Mayong performances. Lack of development of performance styles and costume styles The format for showing the whole story Singing and practicing 1.3 Inheritance problems Actors turned to other careers. with a fixed income of more than 1.4, religious problems Lack of receiving correct information Beliefs between religions are therefore lacking in inheritance and are about to disappear. 2. Conservation and guidelines for developing the Mayong performance 2.1 Conservation of the Mayong performance 1) Making local people see the value of the art of performing the Mayong. Local people Community leaders, academics, and related government agencies Campaigning for the new generation to know how to perform Mayong. 2) Awareness of people in the community through the online world that will be a tool to help reach people of all age groups as easily as possible. 3) Providing education for people in the community. Providing a curriculum or academic subject 2.2 Guidelines for developing Mayong performances 1) Guidelines for developing character acting roles The control model guides actors to understand their roles and important skills in learning to perform. 2) Guidelines for developing methods for transferring to the new generation. People in the community support the performances and act as trainers. Dissemination of performances and knowledge about Mayong 3) Designing new dance moves to match the story used in the performance 2.3 Cultural spread Emphasis on the historical process used to explain cultural change is called “Historical characteristics” are the diffusion of one culture into another. This must take into account the similarities and differences of both cultures. Therefore, it is the duty of future generations to adapt and adapt to contemporary society and preserve it sustainably.

Keywords : Mak Yong, conservation, Development guidelines

บทนำ

ภาคใต้มีวัฒนธรรมพื้นบ้านและกิจกรรมทางด้านนาฏศิลป์ ได้แก่ นาฏศิลป์พื้นบ้านดั้งเดิม เช่น มโนราห์ ซี่ละ ลิเกบก มโนห์ราควน หนังตะลุง กรือโต๊ะ เพลงบอก ร่องเง็ง วายังกูละ มะโย่ง บานอ และซั่มเป้ง เป็นต้น จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีผลงานนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคใต้แนวสร้างสรรค์ชนิดใหม่เกิดขึ้นหลายชุด โดยเฉพาะศิลปะการแสดงพื้นบ้านหรือการเล่นพื้นบ้านเป็นเครื่องนันทนาการของชาวบ้านในท้องถิ่นมีลักษณะตามพื้นฐานการดำรงชีวิต ความคิด และการแสดงออกที่ต้องการความสนุกสนานรื่นเริงภายในกลุ่ม ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เป็นการละเล่นที่เรียบง่ายตามแบบวิถีการดำรงชีวิตและมีบทบาทที่สำคัญต่อท้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้สืบทอดและปรับเปลี่ยนพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อาจกล่าวได้ว่าศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นมรดกร่วมของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น มีลักษณะการสืบทอดต่อ ๆ กันมาไม่ปรากฏผู้เป็นต้นคิด เป็นการแสดงออกที่สัมพันธ์กับสภาพของท้องถิ่น มีลักษณะเรียบง่ายตรงไปตรงมาตามวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเสน่ห์และเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น แต่ในความเป็นธรรมชาติของศิลปะการแสดงพื้นบ้านย่อมเกิดการประสมประสานปรุงแต่งหรือปรับเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมที่มีกลุ่มชน ต่างกลุ่ม ต่างชาติพันธุ์ ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรมเมื่ออาศัยอยู่ร่วมกันก่อให้เกิดการประสมประสานทางศิลปวัฒนธรรม ดังเช่นศิลปวัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความโดดเด่นในเรื่องศิลปะการแสดงพื้นบ้านหลายประเภท แสดงออกซึ่งศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ ที่สำคัญมุ่งเพื่อความบันเทิงและการสังสรรค์ระหว่างชาวบ้าน ได้แก่ 1) ร่องเง็ง 2) ซั่มเป้ง 3) มะโย่ง 4) โนรา 5) วายังเซียม 7) สี่ละ 8) กรือโต๊ะ 9) ดาระ 10) บานอร์ เป็นต้น

ปัจจุบันมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่บ่อย เช่น การแต่งกาย ภาษาพูด รวมทั้งประเพณีและวิถีชีวิตที่ดีงาม ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมได้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา หากมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายกันในพื้นที่ไม่ได้รับการสืบสานและอนุรักษ์ฟื้นฟู รวมถึงการพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าทางสังคมและจิตใจทำให้คุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมลดน้อยไปจนแทบจะสูญหาย วัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมองค์ความรู้ในแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะโดดเด่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ในแต่ละพื้นที่มีภูมิปัญญาหลากหลายควรที่จะได้รับการถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลังสืบไป การอนุรักษ์เป็นหนทางหนึ่งที่ยั่งยืนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนให้ดำรงอยู่ในท้องถิ่น (Chatthip Natsupha, 1991)

การแสดงมะโย่งเป็นศิลปะการแสดงละครที่ถูกถ่ายทอดมาอย่างยาวนานและมีพัฒนาการจนถึงปัจจุบันโดยเริ่มแรกมีขึ้นในรั้วในวังเมืองปัตตานีเมื่อประมาณ 400 ปีมาแล้ว จากนั้นได้แพร่หลายไปทางกลันตัน ซึ่งคำว่า “มะโย่ง” ยังไม่มีใครทราบความหมายทางภาษาหรือรากคำที่แน่ชัด บางคนสันนิษฐานมาจากคำว่า “มัคฮิยัง” (Mak-Hiang) แปลว่าเจ้าแม่โพสพ เนื่องจากเมื่อครั้งอดีตการแสดงมะโย่งเกิดขึ้นหลังจากการทำขวัญข้าวในนาของชาวมลายูสมัยนั้นซึ่งมีหมอผีเป็นผู้ทรงวิญญานเจ้าแม่เพื่อขอความสวัสดีมงคลมาสู่ชาวบ้าน ขณะเดียวกันมีการร้องรำบวงสรวง ภายหลังกลายเป็นละครประเภทหนึ่งได้รับการสืบทอดมา (Pornthep Boonchanpet, 2001) การแสดงมะโย่งเป็นอีกหนึ่งศิลปะการแสดงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโดดเด่นของวัฒนธรรมมลายู มีรูปแบบและวิธีการแสดงที่ผสมผสานระหว่าง ดนตรี พิธีกรรม การรำร่าย และแสดงเป็นเรื่องราวอย่างละครในอดีตได้รับ

ความนิยมแสดงกันอย่างแพร่หลายและเผยแพร่ไปสู่มาเลเซีย และอินโดนีเซีย แต่ในปัจจุบันการแสดงมะโย่งในพื้นที่จังหวัดยะลา ได้ซบเซาลงเกือบจะถึงขั้นสูญหายไปจากพื้นที่ หากมองได้ยากมากหรืออาจกล่าวได้ว่าหาชมง่าย ๆ ไม่ได้อีกแล้ว สาเหตุที่ทำให้มะโย่งเสื่อมความนิยม ไม่มีผู้สืบทอดอาจสืบเนื่องมาจากจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารที่ทันสมัยในปัจจุบัน แต่จากสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ศิลปะ การแสดงมะโย่งเริ่มเสื่อมความนิยมมาตั้งแต่สี่สิบปีที่ผ่านมา ซึ่งสมัยนั้นสื่อบันเทิงต่าง ๆ เริ่มแพร่เข้ามาในชุมชนตามชนบทประกอบกับความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาอิสลาม ผู้คนได้ศึกษาและเรียนรู้ศาสนาจากผู้นำศาสนา โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม มากขึ้น ทำให้สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลง จากสังคมที่มีผู้รู้ด้านศาสนาน้อย เป็นสังคมที่มีผู้รู้ด้านศาสนามากขึ้น ประชาชนมีวิถีชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลามมากขึ้น ทำให้ศิลปะการแสดงมะโย่ง ถูกทอดทิ้งและกำลังสูญหายไปจากท้องถิ่น (ประพันธ์ เรืองณรงค์, 2540) ในขณะที่ศิลปะการแสดงมะโย่งกลับได้รับความนิยมและส่งเสริมในประเทศมาเลเซีย และองค์การยูเนสโกได้ประกาศยกย่องให้มะโย่งของประเทศมาเลเซียเป็นงานชิ้นเอกในฐานมรดกทางมุขปาฐะและอสังคัมของมนุษยชาติ (Masterpiece the Oral and intangible)

ยะลาเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ของภาคใต้ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันกับวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน มีสภาพทางภูมิศาสตร์คล้ายคลึงกับประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ตั้งอยู่ต่อเขตแดนและใกล้ชิดกับวัฒนธรรมพื้นฐานอันเนื่องมาจากความหลากหลายทางชีวภาพจึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ในช่วงที่การแบ่งแยกกลุ่มชนด้วยอำนาจรัฐเป็นอาณาเขตยังไม่ลงตัว ประชาชนยังมีอิสระในการไปมาหาสู่และมีปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างเสรี ทำให้ผู้คนและวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดยะลาถูกถ่ายทอดและผสมผสานกันโดยปราศจากพรมแดน บริบททางสังคมและวัฒนธรรมจึงมีลักษณะร่วมกันมากกว่าส่วนที่แปลกแยกกัน จึงทำให้ผู้คนและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์แนบแน่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากชาว ประเทศอินโดนีเซียและชาวมลายูในประเทศมาเลเซีย มะโย่ง หรือ เมาะโย่ง เป็นศิลปะการแสดงของชนมลายูในพื้นที่จังหวัดยะลาของภาคใต้ที่นิยมกันมากในอดีต ซึ่งปัจจุบันไม่มีการแสดงเพื่อความบันเทิงอีกแล้ว ปัจจุบันจังหวัดยะลามีคณะมะโย่งสรีบุหลันตารียันที่ยังคงรับงานทำการแสดงอยู่ ส่วนक्रमมะโย่งและนักแสดงคนอื่นๆ ที่ไม่ได้มีคณะประจำนั้นมีอีกหลายคนที่ยังรับงานแสดงประกอบพิธีกรรมแก้บนและมีโอกาสร่วมแสดงกับคณะซิริบุหลันตารียันตามแต่โอกาสที่ได้รับการเชิญชวน (สมาน โดขอมิ, 2564 พฤศจิกายน 21) มะโย่งมีตัวพระ คือเปาะโย่ง ตัวนางคือมะโย่ง และตัวตลกหรือเสนา นอกนั้นเป็นนักแสดงเครื่องดนตรีประกอบด้วย กลองมลายู 1 คู่ ซอฆีอะปะคล้ายซอสามสาย 1 คัน บางโรงใช้ไวโอลินแทนซอ ฆ้องขนาดใหญ่ 1 คู่ ซอระหรือไม้แตระอย่างมโนราห์ 2 คู่ กอเลาะหรือไม้กรับ 2 คู่ เวทีแสดงง่าย ๆ อาจปลูกสร้างโรงเตี้ย ๆ ขึ้นมา หรือปูเสื่อเล่นบนลานดินก็ได้ แต่จะทำหลังคาพอกันแดดกันน้ำค้าง แบ่งสัดส่วนเป็นเวทีแสดงและวางเครื่องดนตรี กับส่วนหลังโรงเพื่อใช้เป็นที่พักตัวของนักแสดง ลักษณะการแสดงเป็นแบบละครรำ ใช้ตัวแสดงผู้หญิงเป็นหลัก จัดแสดงเมื่อมีงานมงคลต่าง ๆ เช่น แต่งงาน เข้าสู่นิต หรือแม้ไม่มีงานบุญก็อาจจะหาหรือรับมาเล่นเพื่อความบันเทิงในหมู่บ้าน หรือจัดแสดงเพื่อแก้บนเวลามีคนล้มป่วย โดยญาติของผู้ป่วยมักจะบนบานว่าหากคนป่วยหาย จะทำการละเล่นมะโย่งให้คนในหมู่บ้านได้ชม ซึ่งกล่าวรวมได้ว่า มะโย่งมีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนในเรื่องของ 1) ความบันเทิง 2) เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร/การควบคุมทางวัฒนธรรม 3) การถ่ายทอดความเชื่อ/ค่านิยมที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ สู่รุ่นต่อไป

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการแสดงมะโย่ง ซึ่งจากข้อมูลเบื้องต้นกล่าวว่าการแสดงมะโย่งได้รับความนิยมมากในแถบมาลายูจนได้เผยแพร่ไปสู่ประเทศมาเลเซียและได้ยกย่องให้มะโย่งของประเทศมาเลเซียเป็นงานชิ้นเอกในฐานะมรดกทางมูซิปาฐานะและอสังคัมของมนุษยชาติ ในขณะที่จังหวัดยะลาที่แม้จะยังคงมีคณะกรรมการแสดงของคณะมะโย่งสรีบุหลัน ตาริยันอยู่ แต่ก็ไม่ได้รับความนิยมเมื่อเทียบกับในอดีต ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่ง ในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่เป็น อัตลักษณ์ และถือกำเนิดขึ้นในดินแดนภาคใต้ ซึ่งในปัจจุบันกำลังจะสูญหายไป งานวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลองค์ความรู้เผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักและเห็นความสำคัญของมรดกท้องถิ่น และเร่งรัดจัดการส่งเสริมเผยแพร่และอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนา การแสดงมะโย่ง ในปัจจุบันของอำเภอรามัน จังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่งในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมทำการแสดงมะโย่งของคณะแสดงมะโย่ง คณะซอริบุหลันตาริยัน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างดังนี้ 1.1 หัวหน้าคณะ 1 คน 1.2 นักแสดง 2 คน 1.3 ผู้เชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรม 2 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาและสืบค้น ประวัติความเป็นมาของศิลปะการแสดงมะโย่ง เพื่อสร้างความเข้าใจ ศึกษาบทบาทหน้าที่ของมะโย่งที่มีต่อชุมชน และแสวงหาการอนุรักษ์ และแนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่ง โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ 3.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และ 2.2 แบบ สัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลอยู่เสมอ เพราะการสนทนากับชาวบ้านนั้น ชาวบ้านมักจะพูดคุยกันในเรื่องใกล้ตัว ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้การสอดแทรกคำถามเพื่อเข้าถึงรายละเอียดเฉพาะเรื่องที่ต้องการ ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการนั้น จะช่วยให้ผู้วิจัยมีข้อมูลที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

4. วิธีการสร้างเครื่องมือ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาทฤษฎีและแนวคิดทางการตลาด กำหนดเนื้อหาคำถามในแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา และนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์ใช้ในการค้นคว้าอิสระต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดวิธีรวบรวมข้อมูล 2 แนวทางการศึกษา คือ 5.1 ศึกษาจากเอกสาร โดยการสำรวจรวบรวมสังเคราะห์และวิเคราะห์เอกสาร ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดจาก

แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานการแสดงมะโย่ง ใน จังหวัดยะลา จากเอกสารต่างๆ เช่น บทความ วารสาร ภาพถ่าย ข่าวจากหนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่ง ในจังหวัดยะลา 5.2 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยใช้วิธีการ การสำรวจเพื่อดู ลักษณะพื้นที่ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเพื่อนำมาวิเคราะห์ และการ สัมภาษณ์ด้วยวิธีการบันทึกเสียงและจดบันทึก โดยเก็บข้อมูลจากการบอกเล่าของผู้รู้ ประชาชนชาวบ้าน ผู้สืบทอดการแสดงมะโย่ง เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ โดยศึกษาด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิลปะการแสดงมะโย่ง ประเพณีความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศึกษาระบบการอนุรักษ์ และสืบสานศิลปะพื้นบ้านการแสดงมะโย่ง ให้กลับมาได้รับความนิยมและสืบสานต่อไปในอนาคตว่า จะเป็นไปในทิศทางใด ในการนี้จะใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่ทางการ โดยมีการ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมด้วย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ ที่ กำหนดไว้ทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เริ่มตั้งแต่ นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่างๆ มาจัดให้เป็น หมวดหมู่ และนำข้อมูลที่ได้จากภาคสนามโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ ที่ได้จดบันทึกและบันทึกเสียงเอาไว้ นำมาถอดความ โดยแยกเป็นหมวดหมู่และ ทำการสรุปให้ตรงตามหัวข้อที่วิจัย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มี ความแตกต่างกันทั้งในส่วนของด้านเวลา สถานที่ และบุคคล โดยการที่ผู้วิจัยมีการซักถามประเด็น เดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์หลายคน หรือในคำถามเดียวกันกับคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูล ด้านบุคคล การตรวจสอบด้านเวลา คือ นำคำถามเดียวกันที่เคยสัมภาษณ์บุคคลเดิม และเมื่อเวลาผ่านไป ได้ไปถามคำถามเดิมกับบุคคลเดิม ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าคำตอบที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่ ส่วนใน การตรวจสอบด้านพื้นที่ หมายถึงการที่ผู้วิจัยถามคำถามเดียวกันกับคนเดียวกันแต่ต่างพื้นที่กันคำตอบ ที่ได้จะเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนไปหากคำถามเปลี่ยนไปผู้วิจัยก็จะทำการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งอื่น โดยการตรวจสอบข้อมูลด้านบุคคลคือถามคำถามเดียวกันกับบุคคลที่แตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนา การแสดงมะโย่ง ในปัจจุบัน

1.1 สภาพปัญหา การแสดงมะโย่ง ในปัจจุบัน

สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนา การแสดงมะโย่ง ในปัจจุบันของอำเภอรามัน จังหวัดยะลา เหลือให้เห็นเพียงการแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมรักษาผู้ป่วย การแสดงเพื่อประกอบพิธี กรรมการแก้บนสะเดาะเคราะห์และการแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมไหว้ครุทายายมะโย่งประจำปี เท่านั้น ส่วนการแสดงเพื่อความบันเทิงและการแสดงเพื่อการศึกษาไม่ได้รับการสืบทอดต่อจึงทำ ปัจจุบันการแสดงมะโย่งกลับเลือนหายไปจากสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งเกิดจากปัจจัยแวดล้อมในหลาย ด้าน สามารถสรุปสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนา การแสดงมะโย่ง ของอำเภอรามัน จังหวัด ยะลา ได้ดังนี้

1) ปัญหาด้านภาษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการแสดงมะโย่งใช้ภาษามลายูและ คำศัพท์ชั้นสูงเพื่อประกอบการแสดง สะท้อนให้เห็นความถดถอยของการแสดงมะโย่งที่ไม่ได้ถูกพัฒนา

และปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย ในขณะที่ผู้คนท้องถิ่น วัยรุ่น เยาวชนกลับถูกพัฒนาไปไกลจากเทคโนโลยีที่ขับเคลื่อนเข้ามาในท้องถิ่นรวมทั้งการศึกษา ที่ใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารทำให้คนรุ่นหลังรวมทั้งคนต่างถิ่นที่เข้ามาอาศัยในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ที่ไม่เข้าใจในภาษามลายูและการแสดงมะโย่ง จึงทำการแสดงมะโย่งไม่เป็นที่สนใจ เพราะความไม่เข้าใจในภาษาของการแสดง

2) ปัญหาด้านรูปแบบการแสดงมะโย่ง ขาดการพัฒนารูปแบบการแสดงและรูปแบบเครื่องแต่งกาย รูปแบบการแสดงทั้งเนื้อเรื่อง การขับร้อง ยังคงรูปแบบเดิม การฝึกซ้อมการแสดงที่เคยมีร่วมกันค่อยๆ หายไป การจัดเตรียมซักรับชมการแสดงน้อยลง จนบางครั้งถึงขนาดไม่มีการฝึกซ้อมเลย ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการแสดง ตัวโน้ตและการขับร้องไม่ตรงตามคีย์ทำให้การแสดงไม่มีความไพเราะและไม่สนุกสนานเหมือนในอดีต โดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ยอมรับของสังคมและสภาพสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป สังคมของชาวไทยมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นสังคมในหมู่บ้านหรือในตัวเมืองต่างก็มีแนวทางการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ ยอมรับวัฒนธรรมภายนอกที่หลั่งไหลเข้ามา โดยเฉพาะวัฒนธรรมตะวันตกที่นำเสนอความเจริญทางวัตถุที่นำมาซึ่งความบันเทิงสมัยใหม่ ในรูปของภาพยนตร์ วีดีโอเกมส์ โทรศัพท์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต ซึ่งมีความสะดวกมากกว่าความบันเทิงรูปแบบเก่าที่ต้องอดตาหลับขับตานอน เพื่อจะนั่งชมละครมะโย่ง ท่ามกลางน้ำค้างยามดึกสองสามคืนติดต่อกันกว่าจะจบสักเรื่องหนึ่ง ศิลปะการแสดงมะโย่งในปัจจุบันมีสภาพไม่ต่างจากของเก่าของโบราณ มีราคาแพง หาชมได้ยาก ถึงจะเลียนแบบอย่างไรก็ไม่เหมือนเดิม รูปแบบเครื่องแต่งกาย ไม่มีการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงไปมาจากเดิมเท่าไร เครื่องแต่งกายไม่เป็นไปตามบทบาทของตัวละคร อยู่ในสภาพเก่าและไม่มีการปรับปรุงให้สวยงามตามยุคสมัย อีกทั้งยังแต่งกายไม่เข้ากับเนื้อเรื่องที่แสดง เนื่องจากผู้แสดงมักใช้ชุดการแต่งกายของตัวเองที่สวมใส่ในชีวิตประจำวันมาสวมแสดงมะโย่ง ซึ่งทางคณะไม่ได้จัดเตรียมชุดเครื่องแต่งกายเฉพาะไว้ ที่กำหนดรูปแบบ สี ลวดลาย และวัสดุ ไว้ชัดเจน ขาดการพัฒนาปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย ความรู้ของผู้ประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย ศิลปะการแสดงพื้นบ้านมะโย่งเป็นการแสดงละครที่มีเนื้อเรื่องทำนองจักร ๆ วงศ์ ๆ เครื่องแต่งกายของการแสดงมะโย่งนั้นจึงต้องแต่งกายเลียนแบบกษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ เนื่องจากการแสดงในราชสำนักมาก่อนและค่อนข้างมีราคา ศิลปินซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในราชสำนักมลายู ซึ่งมีความจำต่อการออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดงที่จะต้องทำให้ผู้ชมมองเห็นหรือแยกแยะออกตัวละครใด รับบทบาทอะไรตามท้องเรื่อง ในปัจจุบันการแสดงมะโย่ง ผู้แสดงจะแต่งกายตามปกติที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีเพียงผ้าสไบหรือเครื่องประดับเล็กน้อยเท่านั้น ทำให้ขาดอรรถรสในการชม ดังนั้นหากมีการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายที่ถูกต้องและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ก็จะทำให้ศิลปินมะโย่งสามารถพัฒนาประดิษฐ์เครื่องแต่งกายให้ถูกต้องและสวยงามตามแบบเครื่องแต่งกายในราชสำนักมลายูได้

3) ปัญหาการสืบทอด ศิลปินมะโย่งขาดการสืบสานและถ่ายทอด ทำให้ไม่มีศิลปินรุ่นใหม่เข้ามาแทนที่ศิลปินรุ่นเก่าซึ่งชราภาพลงทุกวัน ผู้เล่นมะโย่งจึงลดน้อยลงตามลำดับ เนื่องจากการแสดงมะโย่งมีขั้นตอนของพิธีกรรมการไหว้ครูเรื่องเหล่านี้ถือว่าเป็นเรื่องที่ขัดกับหลักศาสนาอิสลามซึ่งประชากรในแถบนี้ร้อยละ 85 นับถือศาสนาอิสลามจึงส่งผลให้ศิลปะการแสดงมะโย่งค่อย ๆ สูญหายไปกับกาลเวลา ในขณะที่คนในพื้นที่ ชาวบ้าน วัยรุ่นผู้ที่จะสามารถเป็นหัวแรงให้สามารถสืบสืบทอดต่อไป ไม่ให้ความสนใจ เพราะมองว่าเป็นการแสดงที่ล้าสมัยไม่น่าสนใจ และยังไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการจัดการฝึกซ้อมและการแสดงที่เพียงพอ ขาดการอุปถัมภ์ทั้งจากภาครัฐและเอกชน

ไม่ให้การสนับสนุนศิลปะการแสดงประเภทนี้เท่าที่ควร โดยเฉพาะงบประมาณของคณะมโหรีไม่เพียงพอต่อการจัดซื้อ อีกทั้งคณะนักแสดงประสบปัญหาเรื่องเงินทุนสำหรับตัดเย็บเครื่องแต่งกาย จัดสร้างและซ่อมแซมเครื่องดนตรี และอุปกรณ์ประกอบการแสดงอื่น ๆ นอกจากนี้การแสดงมโหรี ศิลปินจะได้รับค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย ซึ่งไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงหันไปประกอบอาชีพอื่นๆ ที่มีรายได้แน่นอนเสียมากกว่า เครื่องแต่งกายของผู้แสดงมโหรีค่อนข้างมีราคาแพง และเป็นงานฝีมือ เครื่องประดับล้วนเป็นของมีราคา ทั้งแหวน กำไล สร้อยคอ เข็มขัด มงกุฎ กริช ฯลฯ แต่ละคณะมีงบประมาณไม่มากพอที่จะสร้างให้สมจริง ไม่ว่าจะเป็นผ้า เพชร พลอย ลูกปัด เลื่อม เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้การแสดงมโหรีค่อยๆ หายไป

4) ปัญหาด้านศาสนา การแสดงมโหรีในอดีตเป็นที่นิยมมากของชาวไทยมลายูในยุคสมัยหนึ่งและสามารถแสดงได้ทุกโอกาส เช่น การแสดงบวงสรวงพิธีทำขวัญข้าว การแสดงเพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง งานเทศกาลประจำปีงานมงคลสมรส งานเข้าสู่ต้นในบางโอกาส ใช้แสดงเพื่อแก้บน หรือเพื่อสะเดาะเคราะห์ให้กับเจ้าภาพหรือผู้ป่วยก็ได้ นับได้ว่าเป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมมาก ต่อมาเมื่อผู้คนชาวมลายูที่มีความเชื่อและดำเนินชีวิตอย่าง ชาว-มลายู ได้หันไปนับถือศาสนาอิสลาม ในภายหลังพิธีกรรมและการแสดงดังกล่าวนั้นเชื่อว่าขัดกับบัญญัติของศาสนา ไม่เชื่อเรื่องภูตผี ปีศาจ เมื่อความคิดความเชื่อของผู้คนได้เปลี่ยนไปมโหรีจึงขาดการสืบทอดและปัจจุบันจึงถูกตัดทอนและขาดหายไปจากผู้คน มีหลงเหลืออยู่ในกลุ่มผู้คนมลายู – อิสลาม ไม่มากนัก และกำลังจะสูญหายไป

ปัจจุบันการแสดงมโหรีที่ยังมีอยู่ สามารถจัดการแสดงขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการว่าจ้าง และทางผู้ว่าจ้างจะต้องมีการขออนุญาตหรือปรึกษากับทางผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชนให้แล้วเสร็จก่อนมีการทำการแสดงเพราะการแสดงมโหรียังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักศาสนา แต่ยังคงมีการแสดงเกิดขึ้นตามสถานที่ต่างๆอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้มโหรียังคงมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้

2. การอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการแสดงมโหรีในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา

เนื่องจากความจำกัดทางศาสนาที่มีต่อการแสดงมโหรี จึงไม่สนับสนุนให้เยาวชนสานต่อหรือสืบทอดการแสดงมโหรี แต่เห็นสมควรจะใช้แนวทางดังต่อไปนี้

2.1 การอนุรักษ์การแสดงมโหรี

การนำศิลปะการแสดงมโหรีมาบรรจุในบทเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนและนักศึกษาได้เรียนรู้สร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงคุณค่า และความสำคัญของศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เพื่อให้นักเรียนและนักศึกษาได้เรียนรู้สร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปะการแสดงมโหรี จัดบันทึกวีดิโอการแสดงทั้งการแสดงในรูปแบบพิธีกรรมและการแสดงเพื่อความบันเทิง จัดทำชุดแต่งกาย เครื่องดนตรี บทละคร ของการแสดงมโหรีแบบดั้งเดิมไว้ ใช้ภาษาอื่นที่เข้าถึงกลุ่มผู้ชมในการแสดงจะทำให้ความสนุกสนานของการแสดง ได้กระจายไปถึงกลุ่มผู้ชมได้มากขึ้นเช่น การใช้ภาษาไทย การใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มกลุ่มผู้ชมให้มากยิ่งขึ้น

1) การทำให้คนในท้องถิ่นมองเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดงมโหรี คนในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รมณรงค์ให้คนรุ่นใหม่รู้จักการแสดงมโหรี เริ่มจากการทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่มองเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดงมโหรีเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง โดยคนในชุมชนสนับสนุนการแสดงและมองการแสดงมโหรีเป็นเรื่องของความบันเทิง สนุกสนานรื่นเริง รวมถึงการการแสดงประกอบดนตรี เครื่องแต่งกายที่อลังการ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทาง

วัฒนธรรมประจำท้องถิ่นของตนเอง เป็นสิ่งที่สั่งสมความทรงจำทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นเอกลักษณ์ที่มีความแตกต่างเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ เป็นศิลปะการแสดงที่มีคุณค่าที่สำคัญของท้องถิ่นและคนในชุมชนที่ควรค่าการเรียนรู้ฝึกฝน สนใจ และหวงแหนอย่างยิ่ง

2) การตระหนักรู้ของคนในชุมชนทำให้ประชาชนคนในท้องถิ่นตระหนักรู้ผ่านทางโลกออนไลน์ที่จะเป็นเครื่องมือช่วยให้เข้าถึงคนทุกกลุ่มทุกวัยได้ง่ายที่สุด ผ่านทางเพจการท่องเที่ยว เพจวัฒนธรรมภาคใต้ของจังหวัด อำเภอบ้านลาด โดยการมองสถานการณ์ของศิลปะการแสดงมะโย่งให้คนในชุมชนได้ตระหนักรู้ว่าวัฒนธรรมอันดีงามของตนเองอยู่ในสถานการณ์ที่กำลังสูญหาย โดยเฉพาะเมื่อผู้นำการแสดงไม่สามารถทำการแสดงหรือถ่ายทอดได้ และเยาวชนในชุมชนตกอยู่ในอิทธิพลของวัฒนธรรมทางตะวันตกและตะวันออก ไม่ได้ให้ความสนใจในการสืบทอดเพื่อรักษาไว้

3) การจัดการศึกษาให้คนในชุมชน การจัดให้มีหลักสูตรหรือวิชาการเรียน โดยการนำการแสดงมะโย่งเข้าสู่หลักสูตรการศึกษาภาควิชาชีพเฉพาะ ด้านศิลปะการแสดงมะโย่ง โดยเริ่มปลูกฝังตั้งแต่ตอนเรียนให้เป็นวิชาหรือกิจกรรมหนึ่งที่นักเรียนต้องเรียนรู้ด้านศิลปะการแสดงมะโย่งที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตนเองในระบบการศึกษาของโรงเรียนในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรมีเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในระดับพื้นฐานกับเยาวชนรุ่นใหม่ และเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมด้านการแสดง การรำร่ำ และสามารถนำเฝ้าการแสดงในระดับโรงเรียน ตำบล อำเภอ หรืองานจังหวัดได้ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและยังเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดงมะโย่งของตนเองอีกด้วย

2.2 แนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่ง

1) แนวทางการพัฒนาบทบาทการแสดงของตัวละคร แบบควบคุมชั้นนำ ให้นักแสดงเข้าใจบทบาทและทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้การทำการแสดงหรือแม้แต่ในขณะฝึกซ้อมพัฒนาบทบาทการแสดงโดยทำรำใหม่ที่ออกแบบร่วมกันให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น ไม่ซ้ำเปลี่ยนไปตามแต่บทละครที่ถูกหยิบขึ้นมาแสดง มีทำรำเฉพาะเรียบเรียงตามหลักการแสดงมะโย่ง โดยให้นักแสดงมีบทบาทที่จะคิดพิจารณาเองในสิ่งที่ตนเองกำลังแสดง และการพัฒนาบทบาทการแสดงของตัวละครแบบรวมมือกัน เป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยตนเอง จากการเรียนรู้ ฝึกฝนบ่อย และสามารถถ่ายทอดต่อไป

2) แนวทางการพัฒนาวิธีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ รมณรงค์ให้คนรุ่นใหม่รู้จักการแสดงมะโย่ง เริ่มจากการทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามาชมศิลปะการแสดงมะโย่งเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง และค่อยเข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการแสดง โดยเริ่มจากนักเรียนนักศึกษาโดยคนในชุมชนสนับสนุนการแสดงและเป็นผู้ฝึกสอน การตระหนักรู้ของคนในชุมชน การเผยแพร่การแสดงและความรู้เกี่ยวกับมะโย่ง ผ่านช่องทางออนไลน์ การจัดการศึกษาให้คนในชุมชน การจัดให้มีหลักสูตรหรือวิชาการเรียน โดยการนำการแสดงมะโย่งเข้าสู่หลักสูตรการศึกษาภาควิชาชีพเฉพาะ ด้านศิลปะการแสดงมะโย่ง โดยเริ่มปลูกฝังตั้งแต่ตอนเรียนให้เป็นวิชาหรือกิจกรรมหนึ่งที่นักเรียนต้องเรียนรู้ด้านศิลปะการแสดงมะโย่งที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตนเองในระบบการศึกษาของโรงเรียนในชุมชนได้ต่อไป

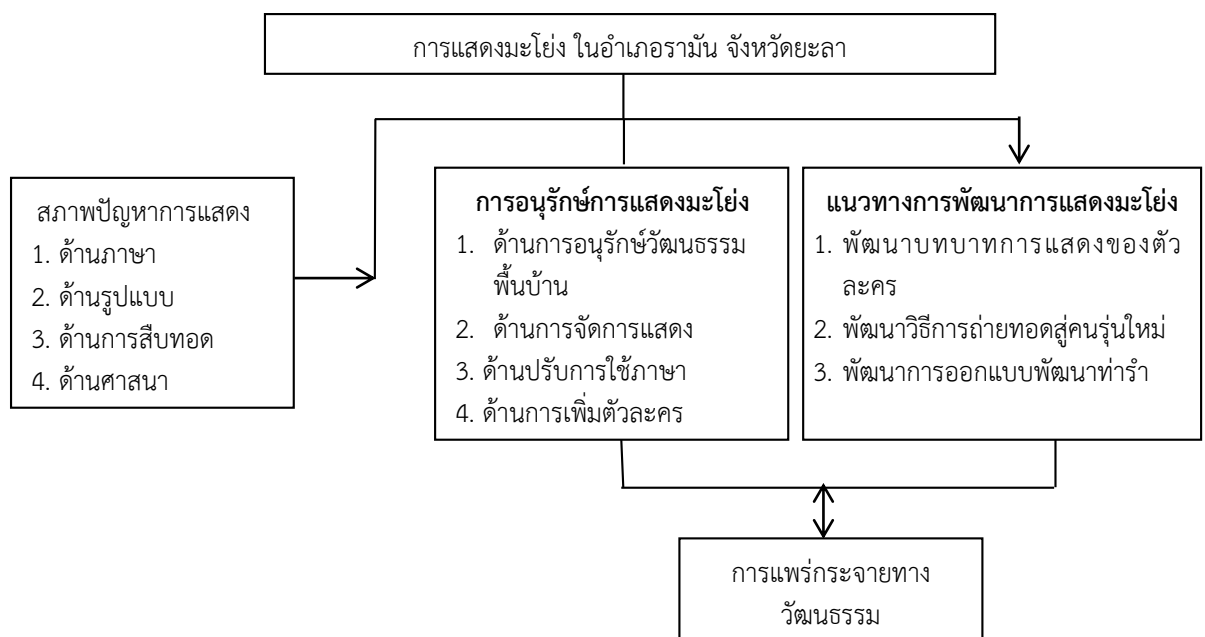
3) การออกแบบทำรำใหม่ ให้น่าสนใจสร้างการแสดงให้ประจักษ์สู่สายตาของสังคม เมื่อเผยแพร่จนได้รับความนิยมแล้ว ยังสามารถสร้างอาชีพและก่อให้เกิดรายได้กับนักแสดงในคณะอีกด้วย

3. การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จะเน้นถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเรียกว่า “ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์” การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนี้จะช่วยอธิบายวิธีการ / ขั้นตอน ของการเผยแพร่วัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงข้อเหมือนและข้อต่างของวัฒนธรรมทั้งสองเป็นสำคัญ และการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่งให้คงอยู่เป็นวัฒนธรรมของจังหวัดยะลา จำเป็นต้องหิยบายทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมาเป็นช่วยอธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการในการที่จะอนุรักษ์และสร้างแนวทางในการพัฒนาการแสดงมะโย่งให้คงอยู่ เพื่อความสอดคล้องของแนวทางตามทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เพื่อให้การเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มคน ศาสนา ภาษา รูปแบบความเชื่อ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนรุ่นหลังอาจปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้เข้ากับสังคมสมัยและอนุรักษ์ไว้ได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการแสดงมะโย่ง ในจังหวัดยะลา ปรากฏให้เห็นถึงลักษณะการดำรงอยู่ของการแสดงมะโย่งในปัจจุบันทั้งในด้านพื้นที่การแสดง นักแสดง รูปแบบการแสดง การพยายามต่อสู้ต่อรองของคนกลุ่มหนึ่งถึงบริบทของมะโย่งเพื่อให้ยังคงมีบทบาทและความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของคน การที่มีพิธีกรรมความเชื่อเพื่อเป็นที่พึ่งสุดท้ายของการรักษาโรคหรือสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษ แต่ปัจจุบันกลับพบว่าข้อจำกัดต่างๆ ที่ส่งผลต่อการแสดงกลับยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ปัจจุบันถึงแม้การแสดงมะโย่งยังคงมีอยู่ รูปแบบการแสดง องค์ประกอบและบริบทของการแสดงมะโย่งกลับไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเลย แต่จะนวนนักแสดง คณะการแสดงและการจัดแสดงกลับลดลง ซึ่งหมายความว่า เป็นการนับถอยหลังการดับสูญไปของการแสดงมะโย่งหรืออาจยังคงหลงเหลืออยู่กับกลุ่มคนแค่บางกลุ่มที่ยังคงศรัทธาและเข้าใจถึงแก่นแท้ของ ความสำคัญในการแสดงมะโย่ง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ของ

นักปรัชญาชื่อ Edmund Husserl โดยมีนักปรัชญาอีกคนหนึ่งคือ Alfred Schultz เป็นผู้ถ่ายทอดมาอีกต่อหนึ่งซึ่งตามแนวความคิดของพวกเขากฎการณีนัยนั้นกล่าวว่า มนุษย์จะเป็นผู้สร้างบริบทหรือสภาวะการณ์ขึ้นโดยที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะการณ์หรือระเบียบสังคมเมื่อเป็นดังนั้น มนุษย์จึงเป็นผู้สร้างสังคมขึ้นแล้วกำหนดความหมายของสิ่งต่างๆ ในสังคมนั้นตามที่ตนเห็นสมควร (Social Order) ขึ้นได้อย่างไรนักปรากฏการณ์นิยมเน้นการศึกษากระบวนการเหล่านี้ ภายหลังในสังคมหรือจากความรู้สึกรักคิดของสมาชิกสังคมที่ศึกษานั้น ส่วนใหญ่มักจะอาศัยเทคนิคการให้สมาชิกได้หยุดดำเนินชีวิตตามปกติชั่วคราวแล้วให้คิดว่าความจริงนี้ควรเป็นอย่างไร และในส่วนของข้อจำกัดต่างๆ ที่ส่งผลต่อการแสดงมโหรีที่เกิดขึ้นยังสอดคล้องกับบทความวิจัยของ Watee Thabsin (2005) เรื่องมโหรีในสถานการณ์ที่กำลังจะดับสูญ ซึ่งได้พยากรณ์อนาคตของการแสดงมโหรีไว้เมื่อปี พ.ศ. 2548 ว่าจะถึงวันดับสูญไปหากยังไม่มีเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนตัวตนของมโหรี อดีตที่ผ่านมามโหรีเป็นการแสดงที่ให้ความบันเทิงแก่พี่น้องชาวไทยมุสลิม และในบางโอกาสก็ใช้การแสดงมโหรีเพื่อแก้บนหรือสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อของคนในชุมชนแต่ในยุคปัจจุบันการแสดงมโหรีกลับเลือนหายไปจากสังคมอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากข้อจำกัดต่างๆ ที่เกิดขึ้น จนปรากฏให้เห็นถึงการมองข้ามความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและแนวคิดทำให้การแสดงมโหรีกลับกลายเป็นอื่น และไม่ได้รับการรักษาไว้ทำให้เป็นการนับถอยหลังวันดับสูญไปของการแสดงประเภทนี้ถึงแม้ว่าจะมีคนบางกลุ่มที่พยายามหาแนวทางอนุรักษ์แต่ก็ยังไม่รู้ซึ่งความเป็นไปได้ อาจจะเรียกมโหรีในปัจจุบันว่าอยู่ในช่วงประคับประคองเพื่อยังมีให้เห็นอยู่บ้างหรือจะมีประโยชน์กับคนแค่กลุ่มน้อยๆ ที่ยังเชื่อและศรัทธาในพิธีกรรมของการแสดงมโหรี และเพื่อให้การแสดงมโหรีคงอยู่และสืบทอดจื๋งนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการแสดงมโหรี ดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาบทบาทการแสดงของตัวละคร แบบควบคุมชี้นำ ให้นักแสดงเข้าใจบทบาทและทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้การทำการแสดงหรือแม้แต่ในขณะฝึกซ้อม พัฒนารูปแบบการแสดงโดยทำซ้ำใหม่เพื่อออกแบบร่วมกันให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น ไม่ซ้ำเปลี่ยนไปตามแต่บทละครที่ถูกหยิบขึ้นมาแสดง มีทำซ้ำเฉพาะเรียบเรียงตามหลักการแสดงมโหรี โดยให้นักแสดงมีบทบาทที่จะคิดพิจารณาเองในสิ่งที่ตนเองกำลังแสดง และการพัฒนาบทบาทการแสดงของตัวละครแบบรวมมือกันเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยตนเอง จากการเรียนรู้ ฝึกฝนบ่อย และสามารถถ่ายทอดต่อได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา ภัทรราชย์ (อ้างถึงใน มนต์เทียน สกุลณี, 2553) ได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาการแสดงที่ควรกระทำ ได้แก่ การพัฒนาความรู้ความสามารถของศิลปิน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น นักวิชาการและนักปกครอง ควรให้ความรู้และแนะนำศิลปินพื้นบ้านให้มีความตื่นตัวที่จะแสวงหาความรู้อยู่เสมอเพื่อจะได้รอบรู้และนำความรู้ที่มาสังสรรค์เป็นการแสดงและเผยแพร่แก่ประชาชน อันจะทำให้ผู้ชมศรัทธาและนิยมชมการแสดงมโหรีต่อไป

2) แนวทางการพัฒนาวิธีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ รมรงค์ให้คนรุ่นใหม่รู้จักการแสดงมโหรีเริ่มจากการทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามาชมศิลปะการแสดงมโหรีเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง และค่อยเข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการแสดง โดยเริ่มจากนักเรียนนักศึกษา โดยคนในชุมชนสนับสนุนการแสดงและเป็นผู้ฝึกสอน การตระหนักรู้ของคนในชุมชน การเผยแพร่การแสดงและความรู้เกี่ยวกับมโหรี ผ่านช่องทางออนไลน์ การจัดการศึกษาให้คนในชุมชน การจัดให้มีหลักสูตรหรือวิชาการเรียน โดยการนำการแสดงมโหรีเข้าสู่หลักสูตรการศึกษาภาควิชาพิเศษ ด้านศิลปะการแสดงมโหรี โดยเริ่มปลูกฝังตั้งแต่ตอนเรียนให้เป็นวิชาหรือกิจกรรมหนึ่งที่นักเรียนต้อง

เรียนรู้ด้านศิลปะการแสดงมะโย่งที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตนเองในระบบการศึกษาของโรงเรียนในชุมชนได้ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา ภัทรราชย์ (อ้างถึงใน มนต์เทียน สุกุลณี, 2553) ได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาการแสดงที่ควรกระทำ ได้แก่ การให้การศึกษาและปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชน ผู้เกี่ยวข้อง ควรให้การศึกษาแก่ชาวบ้านให้เข้าใจ และยอมรับการแสดงเหล่านี้ไว้ ให้นับว่าเป็นวัฒนธรรมของชาติและเป็นมรดกทางปัญญาของบรรพชนของท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธาและภาคภูมิใจในฐานะที่เป็นเจ้าของ และตระหนักถึงความรับผิดชอบในการบำรุงรักษาและสืบทอดเพลงต่อไป นอกจากนั้นยังควรปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมที่ดีต่อเพลงพื้นบ้านแก่ประชาชนทั่วไป โดยให้ความรู้และภูมิใจให้ประชาชนยอมรับและศรัทธาว่า การแสดงพื้นบ้านมะโย่งเป็นการแสดงที่มีคุณค่าที่แสดงให้เห็นอัจฉริยภาพของผู้แสดง ผู้แต่ง ผู้ร้อง และพยายามชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เห็นได้จากภาพการแสดงที่สนุกสนานเพลิดเพลิน สะท้อนให้เห็นถึงความเฉียบคมของความคิดที่คนรุ่นใหม่ควรสนใจและภาคภูมิใจ

3) การออกแบบท่ารำใหม่ ให้น่าสนใจสร้างการแสดงให้ประจักษ์สู่สายตาของสังคม เมื่อเผยแพร่จนได้รับความนิยมแล้ว ยังสามารถสร้างอาชีพและก่อให้เกิดรายได้กับนักแสดงในคณะอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา ภัทรราชย์ (อ้างถึงใน มนต์เทียน สุกุลณี, 2553) ได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาการแสดงที่ควรกระทำ ได้แก่ การส่งเสริมการแสดงมะโย่ง ให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยแทรกเพลงพื้นบ้านในกิจกรรมรื่นเริงต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมของชีวิตส่วนตัว เช่น งานฉลองคล้ายวันเกิดงานมงคลสมรส งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ กิจกรรมในงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น ปีใหม่ ลอยกระทง หรือสงกรานต์ เป็นต้น และการส่งเสริมให้นำการแสดงมะโย่ง ผสมกับการสร้างสรรค์บทเพลงพื้นบ้านไปเป็นสื่อในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ทั้งในระบบราชการและในวงการธุรกิจ เท่าที่ผ่านมามีหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานเอกชนหลายแห่งนำเอาการแสดงพื้นบ้านไปเป็นสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ ในกิจกรรมสำคัญของจังหวัด

และการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จะเน้นถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเรียกว่า “ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์” การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนี้จะช่วยอธิบายวิธีการ / ขั้นตอน ของการเผยแพร่วัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงข้อเหมือนและข้อต่างของวัฒนธรรมทั้งสองเป็นสำคัญ และการอนุรักษ์และแนวทางพัฒนาการแสดงมะโย่งให้คงอยู่เป็นวัฒนธรรมของจังหวัดยะลา จำเป็นต้องหิบบกทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมาเป็นช่วยอธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการในการที่จะอนุรักษ์และสร้างแนวทางในการพัฒนาการแสดงมะโย่งให้คงอยู่ เพื่อความสอดคล้องของแนวทางตามทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เพื่อให้การเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มคน ศาสนา ภาษา รูปแบบความเชื่อ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนรุ่นหลังอาจปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้เข้ากับสังคมสมัยและอนุรักษ์ไว้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้อง อัลเฟรด โครเบอร์ (Alfred Kroeber) กล่าวถึงการแพร่กระจายวัฒนธรรมรูปแบบของวัฒนธรรมนั้นสำคัญที่สุด สิ่งประกอบของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ สนใจสาเหตุของการเกิดวัฒนธรรม บุคคลเป็นเหตุให้เกิดวัฒนธรรมได้ และวัฒนธรรมเป็นเหตุให้เกิดอารยธรรมได้ นอกจากนี้โรเบิร์ต โลว์ (Robert Lowie) มีแนวคิดทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ทางธรรมชาติที่ทำให้สังคมต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะเดียวกันหรือมีระบบคล้ายกัน (Regularity) วัฒนธรรมไม่ได้เป็นตัวกำหนดลักษณะของสังคม แต่กฎเกณฑ์ทางธรรมชาติต่างหากที่เป็นตัวกำหนดลักษณะของสังคมไม่ใช่

วัฒนธรรมปัจจัยทางเศรษฐกิจไม่มีบทบาทต่อสภาพโครงสร้างทางสังคม เพราะปัจจัยอื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมพร้อมๆ กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ อ่างใน (ทรงคุณ จันทจร, 2553)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1.1 คณะกรรมการแสดงมะโย่งควรปรับ ประยุกต์การแสดงให้เห็นสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันทั้งในส่วนของการทละคร การแต่งกายเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้ที่เข้าชม

1.2 ภาครัฐควรจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลการแสดงพื้นบ้านมะโย่งในรูปแบบเอกสารที่เป็นสื่อออนไลน์เพื่อเป็นประโยชน์ในการเข้าถึงของเยาวชน และควรจัดกิจกรรมสืบสานการแสดงมะโย่งควบคู่กับชุมชนให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกันนำปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการแสดงมะโย่งมาประชุมหารือ เพื่อหาแนวทางในการนำเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริง และเป็นที่ประจักษ์เห็นผล ออกแสดงสู่สายตาประชาชนทั่วไป ต่อไปในปัจจุบันและอนาคต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการขับร้องและเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงทั้งของไทยและของมาเลเซีย

2.2 ควรมีการศึกษาการแสดงมะโย่งเปรียบเทียบกับแสดงอื่นๆ ของภาคใต้ เช่น โนรา และโนรามลายู

2.3 ควรมีการศึกษาวิวัฒนาการของการแสดงมะโย่งของต่างประเทศมาเลเซีย เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับแสดงมะโย่งของไทย ถึงความเหมือนและแตกต่าง ความนิยมและคุณค่าการคงอยู่ของการแสดงมะโย่งนี้

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาลัทธิสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท. กรุงเทพฯ:

สภาหอการค้าแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2530.

กรมวิชาการ. สรุปผลการประชุมสัมมนา เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539

กรมศิลปากร. วัฒนธรรมเรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น กรม

ศิลปากร: กรุงเทพฯ, 2544.

เกศรา มิตรวงศ์ และคณะ. ระเบียบโรงมะโย่ง. ปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัย

ศิลปศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. 2557.

กฤติกา คำพิทักษ์. (2552). การละคร ศิลปะการละคร (ออนไลน์). แหล่งที่มา.

<https://www.gotoknow.org/posts/327085>. 2 ธันวาคม 2558

นุริยัน สาและ. มะโย่ง : สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่มที่ 12 ภูเก็ต-เมืองพระเวียง. หน้า 5932- 5944.

นุริยัน สาและ. มะโย่ง : ความพยายามที่ลางเลือนในการสืบสานวัฒนธรรมให้คงอยู่. ในที่ทรรศน์
วัฒนธรรม, กรุงเทพฯ : อัมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์จำกัด, 2540.

จินดา เสาวไล กำลัดพิส การอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น มะโย่ง ในพื้นที่ตำบลเกาะเปาะ
อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

นิปาตีเมาะ หะยีหามะ. (2550). มะโย่งการแสดงพื้นบ้านของคณะสามพี่น้อง จังหวัดปัตตานี.
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ประพันธ์ เรืองณรงค์. ตำนานการละเล่นและภาษาชาวใต้, หน้า 67

ประพันธ์ เรืองณรงค์. สมบัติไทยมุสลิม การศึกษาคติชาวบ้านไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี ยะลา และ
นราธิวาส พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2527

ประพันธ์ เรืองณรงค์. สมบัติไทยมุสลิมภาคใต้. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2529

ประดิษฐ์ อินทนิล. ดนตรีไทยและนาฏศิลป์. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2536

พัทยา สายหู. (2531). การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านและศักยภาพของ
ชุมชน. ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน, หน้า 70-72. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ไพบุลย์ ดวงจันทร์. ดนตรี กีฬาและการละเล่นของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ
ไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2527

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. มะโย่ง. สารานุกรม วัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม
12 (2542) : 5932-5944

ยงธนิศร์ พิมพ์เสถียร. เอกสารประกอบการสอนวิชาการอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระ
จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2543.

ยงยุทธ ชูแว่น. การเคลื่อนเปลี่ยนของคตินิยมในบริเวณสามจังหวัด รอบทะเลสาบสงขลา พ.ศ.
ไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2527

รจนา สุนทรานนท์. (2547). การอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านจังหวัดปทุมธานี. คณะนาฏศิลป์และ
ดุริยางค์ :สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ:ราชบัณฑิตยสถาน,
2531.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค
พับลิเคชั่น.

ลักษณะไทย : พระพุทธปฏิมา : ภูมิหลัง : ศิลปะการแสดง : วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้

ลำไย ไชยสาลี. การศึกษาเครื่องดนตรีภาคใต้. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย
ทักษิณ 2542. อุดรธานี

วัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี. การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการ
วัฒนธรรม: กรณีศึกษาการแสดงมะโย่ง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. จังหวัดปัตตานี:
จังหวัดปัตตานี, 2551.

วิมล คำศรี มะโย่งเป็นละครเก่าของมลายู สารนครศรีธรรมราช

วิเชียร วรินทร์เวช. เครื่องดนตรีภาคใต้. ในลักษณะไทยเล่ม 3 ศิลปะการแสดง กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุ
รุษลาดพร้าว, 2544

- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2534). **แหล่งอารยธรรมอีสาน**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏ. **ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม จังหวัดยะลา**.
ศูนย์วัฒนธรรมยะลา, 2535
- สถาพร ศรีสังข์. ภาพปรากฏ 2 กรณี การแตกสลายและการพึ่งตัวเองไม่ได้ของชีวิตชุมชนภาคใต้
จากผลการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมในพื้นที่บ้าน **พื้นเมือง ถิ่นไทยทักษิณ**.
- สมาน โตชอมิ. (2564, พฤศจิกายน 21). หัวหน้าคณะมะโย่งสรีบุหลันตาริยัน, สัมภาษณ์.
- สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์. **ข้อจำกัดและปัจจัยทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบ
สงขลา ทักษิณคดี**
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). **คู่มือการบริหารจัดการ
โครงการทางวัฒนธรรมของภาคีเครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรมปี งบประมาณ พ.ศ.**
2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี. (2551). **การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนใน
การบริหารจัดการวัฒนธรรม:กรณีศึกษาการแสดงมะโย่ง อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี**.
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรมประจำปีงบประมาณ 2551.
- ไสว พรหมณี. **คนของราชภัฏ**. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2532.
- อนันต์ วัฒนานิก. **แลหลังเมืองตานี**. ปัตตานี : ศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2528, หน้า 70.
- อมรา พงศาพิชญ์. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- อาจารย์ ดร.กุสุมา เทพรักษ์. (2557). แนวคิดและทฤษฎีทางการละคร (ออนไลน์). แหล่งที่มา:
https://www.teacher.ssru.ac.th/kusumar_ta/PER 2111 การแสดง 2. 2 ธันวาคม
2558
- เอนก นาวิกมูล . (2546). **สมุดภาพเมืองไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โнора.
- เอื้องฟ้า ถาวรรักษ์. (2555). **การอนุรักษ์สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง “รำตง”
อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี**. กาญจนบุรี: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี.
- Allison, B. (1980). **The relationship between child arts and their cultural found**.
Journal of Aesthetic Education, 4(3), 59-79.
- Javier, P. D. C. (1982-1991). **Farmer secretary-general of the United Nation**.
- Mackey, J. W. (1995). **Country music performance in Northern Nova Scotia**.
Canada: University of Newfoundland.
- Nettl, B. (1964). **Theory and method in ethnomusicology**. New York: The Free
Press. Tylor, E. D. (1871). **Primitive culture**. London: John Murray.
- White, R. E. & Richard, G. H. (1981). **Academy of management the academy of
management review**. New York: Briarcliff Manor.
- Wiese, D. V. (1956). **The sociological study of social change**. Transaction of the
Third World Congress of Sociology. Amsterdam: International Sociological
Association.